

ВІДТВОРЮВАЛЬНА СУТНІСТЬ ТА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗБІЛЬШЕННЯ ВИРОБНИЦТВА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

THE REPRODUCTIVE ESSENCE AND THE DECISION OF PROBLEMS OF INCREASE OF PRODUCTION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

У статті здійснена всебічна характеристика відтворювальної сутності аграрних підприємств. Виявлений її взаємозв'язок з ресурсним забезпеченням, збільшенням обсягів виробництва та економічним зростанням аграрних підприємств. Визначені ризики розширеного відтворення суб'єктами господарювання галузі. Обґрунтована роль державної підтримки в їх управлінні та забезпеченні продовольчої безпеки й стабільного продовольчого ринку. Розроблені основні напрями та засоби підтримки.

Ключові слова: аграрні підприємства, відтворення, сутність, ресурси, збільшення виробництва, інтереси, права, державна підтримка, управління, економічне зростання.

В статті осуцествлена всесторонняя характеристика воспроизводственной сущности аграрных предприятий. Выявлена ее взаимосвязь с ресурсным обеспечением, увеличением объемов производства и экономическим ростом аграрных предприятий. Определены риски расширенного воспроизводства субъектами хозяйствования

отрасли. Обоснована роль государственной поддержки в их управлении и обеспечении продовольственной безопасности и стабильного продовольственного рынка. Разработаны основные направления и средства поддержки.

Ключевые слова: аграрные предприятия, воспроизводство, сущность, ресурсы, увеличение производства, интересы, права, государственная поддержка, управление, экономический рост.

The article presents a comprehensive characterization of the reproductive essence of agricultural enterprises. Identified its relationship to resource provision, the increase in production volumes and economic growth of agricultural enterprises. Certain risks of expanded reproduction of economic entities of the industry. The role of state support in their management and ensuring food security and stable food market. Developed guidelines and support tools.

Key words: agricultural enterprises, reproduction, nature, resources, increase production, interests, rights, state support, governance, economic growth.

УДК 631.11:330.31

Постол А.А.

к.е.н., докторант
Херсонський державний аграрний
університет

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення в аграрній сфері України не забезпечили очікуваного нарощування виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності та конкурентоспроможності галузі. Весь період трансформаційних змін характеризувався постійним зростанням виробничих витрат, особливо матеріальних, що негативно впливало на процеси відтворення. Тому виникає необхідність безперервного і всебічного моніторингу формування витрат та рівня собівартості продукції. Створення комплексної системи управління витратами, насамперед, у первинній ланці національної економіки – підприємствах, повинно позитивно впливати на відтворення та підвищення ефективності виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням процесу відтворення в аграрних підприємствах присвятили свої праці такі відомі науковці, як: І.І. Лукінов, В.Я. Месель-Веселяк, О.В. Олійник, П.Т. Саблук, В.М. Трегобчук та інші дослідники. Однак, у зв'язку з низьким рівнем відтворювальної спроможності аграрних підприємств, вказане питання не втрачає своєї актуальності і потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є всебічна характеристика відтворювальної сутності аграрних підприємств, виявлення зв'язків між нею, ресурсним забезпеченням та збільшенням обсягів виробництва з метою забезпечення економічного зростання галузі сільського господарства та управління ним.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Перш за все необхідно відмітити, що у процесі відтворення його основною стадією є виробництво продукції, що являє собою процес перетворення економічних ресурсів у економічний продукт [1, с. 33]. Сутність процесу виробництва полягає в тому, щоб поліпшити вже наявні блага і збільшити грошові запаси. Постійне оновлення процесу виробництва вимагає відтворення економічних ресурсів (землі, праці й капіталу). При цьому важливо враховувати, що певні природні ресурси належать до невідновлюваних ресурсів; трудові ресурси є умовно відновлюваними; відновленню в певних обсягах підлягає земля і капітал. Тому найважливіше місце у виробництві й відтворенні посідає та частина ресурсів, що виступає у формі матеріально-уречевленого капіталу.

У ринкових умовах процес виробництва має специфічні особливості, які полягають у тому, що і економічний результат, і економічні ресурси виступають у формі товарів. Як особливий економічний ресурс у економічній літературі в цей час виділяють підприємницькі здібності. Економічні відносини, які складаються у процесі виробництва, зводяться до одержання прибутку. Економічні інтереси підприємців і суспільства в цілому поєднуються через дію ринкових механізмів. Результатом виробництва є продукт, який задовольняє потреби суспільства. В умовах ринку виробництво продукції здійснюється найбільш ефективним способом, а максимальний результат досягається в

умовах конкурентних відносин на ринку за умови економічної стабільності.

У сільському господарстві відтворенням називають постійне повторення і безперервне відновлення процесу сільськогосподарського виробництва. Залежно від результатів процесу відтворення, виділяють просте та розширене відтворення [2, с. 49]. Просте відтворення являє собою відтворення виробленого продукту у незмінних масштабах за відсутності кількісних та якісних перетворень та незмінного рівня розвитку продуктивних сил (за того ж науково-технічного рівня). При цьому створений додатковий продукт не використовується на розвиток виробництва та заощадження, а йде на особисте споживання. За розширеного відтворення розмір виготовленого продукту у кожному наступному циклі збільшується. Основою розширеного відтворення і його складовою є просте відтворення. Характерною ознакою розширеного відтворення є кількісне та якісне зростання продукту, що виготовляється. Це обумовлене високим рівнем розвитку продуктивних сил, що базується на використанні частини додаткового продукту для удосконалення засобів виробництва, забезпечення підготовки персоналу, збільшення кількості життєвих благ, оптимізації інших елементів продуктивних сил.

Розширене відтворення в аграрних підприємствах здійснюється у відповідності з дією об'єктивних економічних законів і є складовою частиною розширеного відтворення у межах національної економіки країни, тому для нього характерні усі основні риси та закономірності розвитку останнього. Економічною основою розширеного відтворення і розвитку сільськогосподарського виробництва є нагромадження [3, с. 81]. Внаслідок розширеного відтворення збільшується виробництво валової продукції аграрних підприємств, яка поєднує усі створені протягом року матеріальні блага і є складовою частиною сукупного суспільного продукту країни.

Сьогодні для забезпечення продовольчої безпеки як країни загалом, так і окремих її регіонів необхідно в першу чергу забезпечити розширене відтворення й задоволення населення у продуктах харчування. Найважливішими умовами продовольчої безпеки країни є фізична та економічна доступність продуктів харчування. Фізична доступність продовольства забезпечується безперервним його надходженням у місця споживання в потрібних обсягах у необхідних асортиментах. Економічна доступність продовольства визначається розмірами доходів, соціальної допомоги і пільг.

Вони дозволяють усім верствам населення придбати продукти харчування шляхом купівлі, а також за допомогою державної підтримки. Водночас ще раз варто акцентувати увагу на недостатності останньої. Слід зауважити, що основним завданням сільського господарства є забезпечення кра-

їни продовольством, а населення – достатньою кількістю продовольчих товарів на рівні науково обґрунтованих норм споживання.

Розширене відтворення здійснюється при встановленні певних пропорцій у розвитку промисловості й сільськогосподарського виробництва при збереженні провідної ролі промисловості [4, с. 10]. У процесі розширеного відтворення між сільським господарством і промисловістю досягається тісний взаємозв'язок та взаємозалежність. Сільське господарство, з одного боку, постачає для промисловості необхідну сировину, а з іншого – збільшується попит на засоби виробництва: сільськогосподарські машини, мінеральні добрива, хімікати, паливо та інші матеріали. Оскільки розширене відтворення в сільському господарстві містить у собі відтворення суспільного продукту, засобів виробництва й кваліфікованої робочої сили, головною його формою виступає інтенсифікація галузі при неухильному підвищенні ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Слід зауважити, що сільське господарство є соціально-економічною системою, яка може функціонувати, забезпечуючи певний рівень життя населення, відтворення виробничого потенціалу та природного середовища. Ці завдання вирішуються завдяки виробництву та реалізації необхідної суспільству продукції [5, с. 168]. Отже, з точки зору виробника, виробництво продукції — засіб, чинник вирішення його соціальних завдань. Економічний інтерес працівника аграрного сектору полягає у створенні необхідних умов життя та забезпеченні себе і своєї родини засобами існування.

Коли економічні умови виробництва та реалізації продукції не дозволяють працівникові виконати це завдання, він розвиває власне присадибне господарство чи мігрує із сільської місцевості.

Це негативно позначається на можливостях здійснювати суспільне виробництво у розширених масштабах. Якщо ж взяти до уваги той факт, що чисельність сільського населення в Україні складає майже третину всього населення країни, а у сільськогосподарському виробництві задіяно близько однієї шостої частини зайнятого в економіці населення, то можна дійти висновку, що звужене відтворення сільськогосподарського виробництва буде призводити до загострення соціально-економічних проблем у сільській місцевості.

Можливості розширеного відтворення залежать, насамперед, від наявності прибутку та від його розподілу на фонди нагромадження й споживання. Про відтворювальну спроможність аграрних підприємств можна судити за допомогою розрахунку двох показників: коефіцієнта відтворювальної спроможності прибутку та коефіцієнта відтворювальної спроможності фонду оплати праці [6, с. 42]. Коефіцієнт відтворювальної спроможності прибутку визначається діленням індексу при-

бутку, приведенного до одиниці земельної площі, на індекс цін на матеріально-технічні ресурси, які купуються аграрними підприємствами для виробничого споживання. Коефіцієнт відтворювальної спроможності фонду оплати праці визначається діленням індексу фонду оплати праці одного працівника на індекс споживчих цін (індекс інфляції). Перевищення вказаними показниками одиниці свідчить про підвищення відтворювальної спроможності, якщо вони дорівнюють одиниці — відтворювальна спроможність є незмінною, менше одиниці — відтворювальна спроможність знижується, що веде до погіршення фінансово-економічного стану підприємств та зниження купівельної спроможності сільського населення.

Основні причини збитковості підприємств сільського господарства обумовлені диспаритетом цін на сільськогосподарську продукцію та засоби виробництва, що купуються сільськогосподарськими товаровиробниками, а також низькою купівельною спроможністю населення, що не дає змоги підтримувати необхідний рівень попиту і пропозиції на продовольчі товари, низькою інвестиційною привабливістю галузі [7, с. 41]. Низька ефективність господарювання обумовлена також недосконалістю грошово-кредитної, податкової, митної політики, розбалансованим ціновим механізмом. Кредитна система зорієнтована на галузі зі швидким обігом капіталу. Комерційні банки не зацікавлені у наданні кредитних ресурсів аграрним підприємствам через їх низьку доходність, незначний обсяг віддачі вкладеного капіталу, невирішеність земельного питання, неліквідність майна.

У такий спосіб забезпечення процесу розширеного відтворення є об'єктивно необхідним, його основна мета – задоволення зростаючих потреб населення у продуктах харчування, товарах і послугах. Його сутність у сільському господарстві полягає в безперервному оновленні суспільно-економічних відносин на стадіях виробництва, розподілу, обміну й споживання сільськогосподарської продукції на основі залучення у кожному наступному виробничому циклі додаткових матеріальних, земельних та трудових ресурсів, що дозволяє збільшувати обсяги виробництва, поліпшувати якість продукції, підвищувати економічну і соціальну ефективність виробництва.

При цьому сучасний розвиток аграрних підприємств значною мірою знаходиться під дією соціально-економічних факторів, а саме: реформування аграрних відносин, якісного і кількісного відновлення матеріально-технічної бази, підвищення кваліфікації працівників й забезпечення їхнього благополуччя з рішенням екологічних проблем [8, с. 47]. Усі перераховані фактори забезпечують стабільність та надійність розвитку сільськогосподарського виробництва, але особливої значимості набуває проблема реформування

земельних відносин, а також створення потужного мотиваційного механізму, спрямованого на підвищення зацікавленості працівників галузі в результатах своєї праці та активізацію ініціативи селян не тільки безпосередньо у виробничій сфері, але й у всіх сферах громадського життя.

Не менш важливою складовою перспективного розвитку аграрних підприємств є не лише підвищення стабільності виробництва як основи системи ведення сільського господарства, а і підвищення його еколого-економічної ефективності, що приведе до збільшення виробництва екологічно чистої продукції, збереження навколишнього середовища. Основна умова забезпечення економічної стабільності підприємства до зовнішніх впливів полягає в тому, щоб відслідковувати її поточний рівень, аналізувати його і управляти процесами відхилення системи від раціонального рівня та відслідкувати просте і розширене відтворення у пропорціях розподілу доданої вартості.

Висновки з проведеного дослідження. На відтворення в аграрних підприємствах впливає специфіка галузі та залежність від природно-кліматичних умов. Економічна наука обґрунтовує щільний взаємозв'язок погодних умов, нестабільності цін і доходів із проявом законів попиту та пропозиції на сільськогосподарську продукцію. Це також зумовлює неспроможність аграрної галузі до самостійного нагромадження та відтворення. Тому існує необхідність певного державного втручання у регулювання відтворювального процесу в аграрних підприємствах.

До основних засобів впливу держави в цьому напрямі слід віднести створення умов для ефективного використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств; спрямування цінової політики на підтримання такого рівня цін на сільськогосподарську продукцію, який забезпечить беззбитковість її виробництва та нагромадження власних коштів аграрних підприємств. Необхідним є паритет у правах та інтересах усіх сторін соціально-економічних відносин щодо розподілу прибутку аграрних підприємств; вдосконалення грошово-кредитного, податкового, митного законодавства з метою сприяння отриманню прибутку аграрними підприємствами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Олійник О.В. Необхідність та умови розширеного відтворення в сільському господарстві України / О.В. Олійник // Економіка АПК. – 2005. – № 4. – С. 31-35.
2. Якубів В.М. Збалансований розвиток аграрних підприємств у сільському зростанні / В.М. Якубів. – Івано-Франківськ: ПНУ імені В. Стефаника, 2011. – 319 с.
3. Лебеденко О.В. Актуальні аспекти формування та відтворення техніко-технологічної бази аграрних

підприємств / О.В. Лебеденко // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 23. – С. 80-83.

4. Саблук П.Т. Основні напрями розроблення стратегії розвитку агропромислового комплексу в Україні / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2004. – № 12. – С. 3-16.

5. Коваль П.В. Інтенсифікація відтворювального процесу в аграрному підприємстві / П.В. Коваль // Вісник ХНАУ. Серія “Економіка АПК і природокористування”: зб. наук. праць ХНАУ – Х. : ХНАУ, 2006. – С. 165-170.

6. Лузан Ю.Я. Відтворювальні процеси в агропромислому комплексі України / Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. – 2010. – № 5. – С. 39-44.

7. Лебеденко О.В. Розвиток відтворювального процесу в аграрних підприємствах / О.В. Лебеденко // Агросвіт. – 2016. – № 24. – С. 39-43.

8. Гріднева Д.В. Особливості відтворювальних процесів сільськогосподарського комплексу України / Д.В. Гріднева // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – Вип. 2 (15). – 2013. – С. 44-50.

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ УМОВ ОПТИМІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ МАРКЕТИНГОВОЇ АГЕНЦІЇ

ECONOMIC ASSESSMENT OF OPTIMIZING THE ORGANIZATIONAL AND INFORMATION MODEL OF MARKETING AGENCY

Оцінено динаміку розвитку ринку маркетингових послуг. Проаналізовано можливі траєкторії оптимізації інформаційної та організаційної структури маркетингової агенції. Визначено послідовність управлінських дій та відповідні до них рішення у межах ситуаційного та процесного підходів. Рекомендовано напрями оптимізації організаційної та інформаційної моделі маркетингової агенції. Запропоновано економічні умови такої оптимізації.
Ключові слова: ефективність, оптимізація, маркетингова агенція, економічне обґрунтування, організаційна модель, інформаційна модель, прийняття рішень.

Оценена динамика развития рынка маркетинговых услуг. Проанализированы возможные траектории оптимизации информационной и организационной модели маркетингового агентства. Определена последовательность управленческих дей-

ствий и соответствующие им решения в рамках ситуационного и процессного подходов. Предложены экономические условия такой оптимизации.

Ключевые слова: эффективность, оптимизация, маркетинговое агентство, экономическое обоснование, организационная модель, информационная модель, принятие решений.

The dynamics of marketing services market is estimated. Possible trajectories of optimizing the information and the organizational structure of the marketing agency are analyzed. The sequence of administrative actions and corresponding with them decisions within the situational and process approaches is defined. Economic conditions of such optimization are proposed.

Key words: efficiency, optimizing, marketing agency, economic assessment, organizational model, information model, decision-making.

УДК 65.011.42+659.441.38

Рашман Б.Г.

аспірант кафедри міжнародної економіки

Національний університет водного господарства та природокористування

Постановка проблеми. Прискорені зміни у зовнішньому середовищі господарювання вітчизняних підприємств, що пов'язані із динамічним характером економічних та соціальних реформ, викликають появу проблем реалізації місії у вигляді опору існуючої формаційної та організаційної структур до оперативного виконання стратегічних та оперативних завдань. Як наслідок підприємства вимушені використовувати ринкову інформацію, що неповною мірою відповідає стратегічним цілями і задачами, що у підсумку призводить до прийняття помилкових рішень та виникненню загроз зниження прибутку. Така ситуація вимагає корегування способів виконання завдань та комунікацій між структурними підрозділами підприємства-користувача ринковою інформацією. При цьому більш схильними до появи сталих опорів є маркетингові агенції, діяльність яких безпосередньо сфокусована на фіксації ринкових змін

та, які є чутливими до зміни поведінки споживачів, що вимагають необхідної для реалізації їх власних місій інформації та послуг, пов'язаних з її отриманням та використанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На необхідність постійного оновлення та модернізації управлінських структур наголошено в дослідженнях ряду науковців, якими відмічається пряма залежність видів та форм управлінських рішень залежно від ринкової ситуації. У роботі Ф.Н. Давидовського показані зміст та сутність реструктуризації, як засобу раціоналізації організаційних систем, процес якої повинен бути заснований на ряді критеріїв економічного та соціального змісту [1]. У такий спосіб, на думку автора, може бути забезпечений об'єктивний зв'язок між суспільними та економічними системами господарювання, що дозволить забезпечити максимальну реалізацію інтересів виробників маркетингових послуг та